

13.9.2026

Tieteellisten seurain valtuuskunnalle

Asia: Avoimen tieteen tavoitteet ja toimenpiteet (toimintakulttuuri)

Viite: Lausuntopyyntönnö 8.6.2026

## 1 Kommentoi tavoitetta 1 toimenpiteineen:

Avoimen tieteen linjausten tavoitteen yksi mukaan organisaatio edistää yhteistyössä avoimen ja vastuullisen tieteen periaatteiden ja käytäntöjen tuntemusta. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä ja tukea tutkijoita ja organisaatiota tekemään tietoon perustuvia ja vastuullisia päätöksiä, jotka edistävät tieteen avoimuutta.

Tavoitetta konkretisoidaan toimenpiteillä, jotka korostavat vuoropuhelua organisaation sisällä avoimen toimintakulttuurin käytännöistä ja valinnoista. Toimenpiteissä korostuu myös vastuullisuusnäkökulma, joka koskee erityisesti esimerkiksi tutkimusturvallisuutta, tietoturvaa ja tietosuojaa sekä käytettäviä ohjelmistoja ja työkaluja. Lisäksi toimenpiteissä viitataan tulevaisuudessa julkaistaviin kansallisiin suosituksien tekoälystä ja tutkimusetiikasta sekä alkuperäiskansoihin liittyvän tutkimuksen etiikan ns. CARE-periaatteisiin.

**OAJ pitää vastuullisuusnäkökulman vahvistamista myönteisenä. Sen lisäksi OAJ muistuttaa, että julkaisujen avoimuudesta päättäminen tulisi olla julkaisun tekijän omassa päätäntävallassa ja esittää sitä koskevaa lisäystä toimenpiteisiin. Tämä näkökulma tulisi sisällyttää myös konkreettisiin toimenpiteisiin.** Opetusalan vakiintunutta käytäntöä tekijänoikeuksien siirtämisestä tai luovuttamisesta vain sopimusteitse tulisi vastaavasti noudattaa myös tutkimusorganisaatioissa.

## 2 Kommentoi tavoitetta 2 toimenpiteineen:

Linjausten tavoitteen kaksi mukaan organisaatio sisällyttää vastuullisen arvioinnin periaatteet osaksi tutkijan ja tutkimuksen arviointeja sekä muita organisaation toteuttamia arviointeja. Tavoitteena on, että arvioinnit ovat vastuullisia ja läpinäkyviä.

Tavoitteen vaatimat toimenpiteet organisaatiolta liittyvät vastuullisen avoimuuden, monimuotoisuuden ja läpinäkyvyyden huomioimiseen organisaation omassa toiminnassa. Toimenpiteissä viitataan olemassa oleviin tutkijanarvioinnin hyviin käytäntöihin, sekä FIN-CAM-arviointityökaluun, joka tiedeyhteisössä on aiemmin kehitetty avoimen tieteen edistämiseksi.

Työkaluja odotetaan sovellettavan ”mahdollisuuksien mukaan”, joten lopulta niiden soveltamisen intensiteetti jää organisaation vastuulle. Arviointikäytäntöjen muuttumista

13.9.2026

kehotetaan seuraamaan kansainvälisen tiedeyhteisön tuottamaa SCOPE-viitekehystä käyttäen. **OAJ kannattaa linjauksen tavoitetta, mutta esittää harkittavaksi organisaatioille lisätukea arviointityökalujen käyttöönoton tueksi esimerkiksi käyttöönottokoulutusten muodossa.**

### 3 Kommentoi tavoitetta 3 toimenpiteineen:

Tavoitteen kolme mukaan organisaation avoimen tieteen palvelut toimivat koordinoitusti ja niillä on selkeät vastuutahot. Tavoitteena on, että avoimen tieteen palvelut tunnetaan organisaatiossa ja niiden toiminnan tuloksellisuutta ja näkyvyyttä seurataan.

Toimenpiteet liittyvät avoimen tieteen viitearkkitehtuurin hyödyntämiseen sekä avoimen tieteen palvelujen saatavuuden kehittämiseen sekä organisaatioiden sisällä että infrastruktuurien yhteiskäyttönä.

**OAJ korostaa, että avoimen tieteen tukipalvelujen tulee olla kaikkien opetus- ja tutkimushenkilöstön jäsenten käytettävissä tarpeen mukaan. Tämän lähtökohdan olisi hyvä myös ilmetä tavoitteesta. Henkilöstön näkökulmasta olennaista on palvelujen riittävä resursointi.**

### 4 Kommentoi tavoitetta 4 toimenpiteineen:

Linjauksen neljännen tavoitteen mukaan tutkimuksen yhteiskunnallinen vuorovaikutus tunnistetaan yhdeksi vastuullisen avoimuuden muodoksi. Organisaatio tarjoaa tukea ja palveluita yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen eri muotoihin. Tuella on selkeät vastuutahot, jotka toimivat yhteistyössä.

Toimenpiteinä kannustetaan organisaatioita vastuulliseen yhteistyöhön ja yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen. Edistetään avointa yritysyritysyhteistyötä ja kansalaistieteen edellytyksiä. Keinoina mainitaan myös koulutuksen tarjoaminen viranomais- ja järjestöyhteistyöhön. Toimenpiteissä viitataan osin jo julkaistuihin ja osin julkaisemattomiin kansallisiin suosituksiin. Lisäksi ohjataan tarjoamaan tukitoimia tutkijoille, jotka joutuvat häirinnän tai maalittamisen kohteeksi. **OAJ huomauttaa, että yhtäkään konkreettista esimerkkiä tai viittausta mahdollisista tukitoimista ei kuitenkaan mainita.**

Maalittamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa henkilöä häiritään järjestelmällisesti tai yllytetään muita osallistumaan kyseisen henkilön järjestelmälliseen häirintään. Tiedemaailmassa sillä pyritään esimerkiksi vaikeuttamaan tutkimuksen tekemistä tai tulosten julkaisemista. Yksittäisen tutkijan uhkailun ja painostuksen tulisi aina olla koko tutkimusyhteisön asia. Ammattiyhdistysliike voi osaltaan tarjota tukea häirinnän kohteeksi joutuneelle, mutta ensisijainen vastuu työturvallisuudesta on työnantajalla eli linjauksessa tarkoitettulla organisaatiolla. Työnantajalla on lakisääteinen velvollisuus puuttua työntekijään kohdistuvaan häirintään ja taata turvallinen työympäristö. **Linjauksessa olisi OAJ:n näkemyksen mukaan vähintäänkin perusteltua viitata työnantajan lakisääteiseen työsuojeluvuoteeseen sekä suositella laatimaan**

13.9.2026

**organisaatiokohtaiset toimintaohjeet häirinnästä ilmoittamiselle ja sen kohteeksi joutuneen suojaamiselle.**

## **5 Kommentoi linjausta yleisesti:**

Linjausten johdantoteksti avaa hyvin sitä, mitä toimintakulttuurin avoimuuden edistämällä tarkoitetaan ja mihin se perustuu. Linjausten tavoitteet ovat sinänsä kannatettavia, mutta jäävät varsin yleiselle tasolle ja niiden toteutus pitkälti organisaatioiden oman aktiivisuuden varaan. Tekijänoikeuksien huomioiminen on tärkeä osa avoimen ja vastuullisen tieteen edistämistä, minkä tulisi näkyä vahvemmin myös toimintakulttuuria koskevissa tavoitteissa. Myös toimenpiteiden muotoilu voisi paikoin olla konkreettisempaa ollakseen vaikuttavampaa.

Oman haasteensa muodostaa avoimen tieteen edistämistä koskevan ohjeistuskokonaisuuden valtava laajuus. Esimerkiksi toimintakulttuurin avoimuuden linjausta täsmentäviä suosituksia, joihin toimenpiteissä viitataan, on niin paljon, että niihin perehtyminen ja käytännön soveltaminen edellyttää organisaatioilta resursseja ja osaamista. Kokonaisuuden haltuun ottamiselle voisi olla hyvä laatia koulutus- ja tukimateriaaleja perehtymisen tueksi. **OAJ muistuttaa, että organisaatiolla on vastuu huolehtia avoimuus- ja saavutettavuusvaatimusten toteutumisesta, henkilökunnan koulutuksesta ja riittävistä resursseista.** Erityisesti yliopistomaailmassa valtaosa opettajista ja tutkijoista on määräaikaissa työsuhhteessa. Tästä syystä on ensiarvoisen tärkeää, että tekijänoikeuksia turvaavat rakenteet ovat organisaatiossa jokaisen saavutettavissa.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen  
koulutuspolitiikan johtaja

Martta October  
juristi